

projekt

Ochrana rorýse obecného jako součást revizalizace pražských sídlišť

**projekt č. DAG/54/11/008090/2011
v rámci grantového řízení ke zlepšení stavu životního
prostředí hl. m. Prahy pro rok 2011**

**Mgr. Lukáš Viktora
Česká společnost ornitologická**

30. července 2013

V posledním desetiletí dochází na pražských sídlištích k rozsáhlým revitalizacím, které si kladou za cíl zatraktivnit tento způsob bydlení pro širší spektrum obyvatel a zabránit tak jejich vyliďňování. Součástí prostředí velkých sídlišť je rovněž přírodní složka, byť nepříliš bohatá. Její nejviditelnější součástí jsou ptáci, především synantropní druhy, které sídliště kolonizovaly v posledních ca. 20 letech. Revitalizační projekty však často neberou přítomnost těchto ptáků v potaz a v průběhu prací dochází k likvidaci jejich hnízdišť a tím následně k ochuzování biodiverzity sídlišť.

Nejvýraznějším zástupcem ptačí fauny pražských sídlišť je rorýs obecný (*Apus apus*), jehož počty v Praze od konce 90. let 20. století, kdy byla pořízena první relevantní data o jeho výskytu na území Prahy, vytrvale klesají. Díky projektům, vedeným Českou společností ornitologickou v úzké spolupráci s Magistrátem hl. m. Prahy, úřady městských částí a dalšími subjekty se však postupně daří tento pokles mírnit.

Projekt Ochrana rorýse obecného jako součást revitalizace pražských sídlišť navázal na tuto dobře fungující dlouhodobou spolupráci při současném zapojení významných cílových skupin, kterými jsou stavební firmy, zaměřené na revitalizace panelových objektů a jejich zateplování a široká veřejnost – investoři stavebních prací na bytových domech.

Důležitým komunikačním kanálem byly v průběhu řešení projektu webové stránky rorysi.cz. Byly provedeny jejich četné aktualizace, vyplývající mj. z poznatků, získaných při řešení projektu. Byly aktualizovány kontakty na odborníky i dodavatele speciálních budek pro rorýse.

Součástí webových stránek je rovněž modul „Přátelé rorýsů“, v roce 2012 rozšířený o kapitolu „Rorýsí školy“. Tento program byl inspirován lokálními aktivitami v zahraničí, kde jsou do procesu ochrany hnízdišť rorýse obecného zapojovány především základní, v menší míře i střední školy. Technické přípravě rozšíření modulu předcházela příprava koncepce programu, spočívající v definování požadavků na rorýsí školy, výběr aktivit pro žáky i pedagogy. Zároveň byl zpracován i základní koncept mezinárodní spolupráce v této oblasti. Program je připravován v úzké součinnosti s internetovým projektem BirdLife International „Spring Alive“ (v českém překladu „Jaro ožívá“). Více informací viz. http://www.rorysi.cz/rorysi/pratele_rorysu/rorysi_skoly.php.

Hlavní náplní práce v terénu byly fyzické kontroly převážně probíhajících staveb (kontroly, prováděné před zahájením stavebních prací a kontroly ukončených staveb byly uskutečněny spíše výjimečně a výhradně na základě oslovení investorem nebo ve spolupráci s příslušným orgánem ochrany přírody – OŽP MHMP nebo MČ, OI ČIŽP), prováděné v průběhu celého období řešení projektu. O průběhu kontroly byl vždy sepsán zápis do stavebního deníku, vyplněn formulář Protokolu o kontrole stavby nebo jiná forma úředního záznamu. Celkem bylo provedeno 36 kontrol staveb, probíhajících na panelové zástavbě.

Poradenská a konzultační činnost byla poskytována především formou e-mailových a telefonických konzultací pro všechny cílové skupiny projektu – státní správu, odbornou i širokou veřejnost. Největší počet konzultací spadal vždy do období stavební sezóny, především na jejím počátku (březen – duben) a také na konci hnízdního období rorýse obecného (červenec – srpen). V obou případech převažovaly dotazy dodavatelských firem a investorů. Konzultace s odborníky ze státní správy směřovaly převážně do podzimních měsíců, kdy obvykle probíhá zpracování projektových dokumentací.

Nejvíce dotazů směřovalo na poskytování informací o době hnízdění rorýse obecného, opatření k ochraně hnízdišť, volbu odpovídajících typů speciálních budek pro rorýse, ale také na péči o nalezená mláďata rorýsů či poraněné nebo zesláblé dospělé ptáky.

Celkem bylo během řešení projektu poskytnuto 535 konzultací a poradenství, z toho 285 telefonických konzultací, 237 e-mailových konzultací a zástupcům odborné veřejnosti bylo poskytnuto 13 osobních konzultací v kanceláři i přímo na stavbách.

V průběhu řešení objektu byly zorganizovány dva semináře:

1) Seminář pro zástupce všech stavebních úřadů hl. m. Prahy, pořádaný 9. 12. 2011 v rámci pravidelné pracovní porady. Hlavní pozornost byla zaměřena na postup při uplatňování Nařízení hl. m. Prahy č. 18/2009, nové poznatky v technických řešeních při ochraně hnízdišť rorýse obecného na panelové i starší zástavbě, metodologický postup při komunikaci stavebních úřadů s odbory životního prostředí MČ Prahy.

2) Seminář pro zástupce odborů životního prostředí MČ Prahy, pořádaný dne 15. 12. 2011. Jednalo se o první školící aktivitu tohoto druhu, připravenou v úzké spolupráci s Odborem ochrany prostředí MHMP (Mgr. P. Fousová). Náplní semináře byla legislativní i praktická opatření při ochraně hnízdišť rorýse obecného a úkrytů synantropních druhů netopýrů.

V prosinec 2011, v rané fázi řešení projektu, byl pro rychlou orientaci v problematice byl připraven a vydán leták „Aktivní pomoc rorýsům a netopýrům“, vydaný v nákladu 5000 výtisků, shrnující základní poznatky o zachování stávajících a vytváření nových hnízdních příležitostí rorýsů a úkrytů netopýrů na stavbách, doplněný o kontakty na odborníky i dodavatele specializovaných budek. Leták, přehlednou a srozumitelnou formou představuje hlavní technická opatření na ochranu hnízdišť a stanovišť pomocí budek, instalovaných na zateplované pláště panelových budov. Zahrnuje i pasáž, týkající se budek pro netopýry, protože obě skupiny velmi často obývají na panelové zástavbě stejné prostory.

Byly otištěny dva příspěvky, týkající se ochrany hnízdišť rorýsů v Praze. První příspěvek byl cíleně načasován do období těsně před zahájením stavební sezóny 2012 v měsíčníku Tučňák, vydávaného Městskou částí Praha 4. Druhý, obsáhlejší příspěvek, pojednávající o instalovaných náhradních hnízdních příležitostech, využívaných nejenom rorýsem obecným, ale překvapivě i jiříčkou obecnou (vůbec první doložený případ v ČR!) byl publikován v měsíčníku Řepská sedmnáctka, vydávaného Městskou částí Praha 17.

Aktivity projektu byly rozšířeny o expozici specializovaných budek pro rorýse, která byla součástí již čtvrtého ročníku tematické výstavy „Ptačí budky a krmítka“, instalované ve dnech 16. 1. – 29. 2. 2012 ve venkovní expozici Botanické zahrady v Praze-Troji.

Oproti původnímu předpokladu byly místo jednoho předneseny tři mluvené příspěvky referáty na odborných konferencích. První z nich byl přednesen na výroční konferenci Saského ornitologického spolku dne 4. 2. 2012 v německém Chemnitz. Příspěvek byl přednesen v češtině a simultánně tlumočen do němčiny. Druhý příspěvek byl prezentován na mezinárodním semináři Common Swift Seminars v Berlíně (10. – 12. 4. 2012) pod názvem „Under One Roof“. Třetí referát odezněl v rámci 3. Západočeské ornitologické konference, která se konala ve dnech 23. – 25. 11. 2012 v Klatovech. Pro tuto konferenci byl původně plánován poster, vzhledem k malému počtu přihlášených posterů jsme se po dohodě s organizátory konference rozhodli připravit mluvený referát.

Byl také publikován odborný článek, zabývající se problematikou kolizí synantropních i jiných druhů ptáků s transparentními výplněmi a prevencí těchto kolizí. Článek byl cíleně psán pro odborný stavebnický časopis Fasády, vydávaný pouze v elektronické podobě.

Rozvíjela se spolupráce se stavebními firmami - dodavateli stavebních prací, která se v mnoha ohledech ukazuje jako klíčová. Stavební společnosti jsou nejenom realizátory projektů, ale jsou též v osobním spojení s investory stavebních prací. Během kontrol staveb byli zástupci dodavatelů seznamováni se zákonnými povinnostmi při ochraně zvláště chráněných živočichů, s praktickými opatřeními na ochranu stávajících a vytváření nových hnízdišť rorýsů i se základními informacemi o biologii rorýse obecného. Díky tomu některé z nich převzaly praktické postupy a opatření do svých firemních manuálů, se kterými seznamují investory a trvají v průběhu staveb na jejich dodržování. To je velmi významný aspekt situaci, kdy stavební zákon neukládá jednoznačně povinnost žádat o stavební povolení na všechny typy stavebních úprav panelové zástavby. Mohou tedy pozitivně působit i v situacích, kdy není úřad o probíhající stavbě informován a nemůže konat.

Zvláštní důraz byl kladen na spolupráci s Českou inspekcí životního prostředí, která si ochranu hnízdišť rorýse obecného na stavbách vytkla jako jednu ze svých priorit. Spolupráce probíhala mj. i formou osobní účasti při správních řízeních, konzultacích a návrzích předběžných opatření.

Mgr. Lukáš Viktora

koordinátor a vedoucí projektu
Česká společnost ornitologická

Praha, 30. 7. 2013